

Hamvay Péter interjúja Kenesei Istvánnal, az MTA Nyelvtudományi Intézet igazgatójával a *Magyar Narancs* számára (ideje: 2014.03.09.)

(Teljes szöveg: az újságcikk terjedelmi korlátok miatt ennek csak egy részét közli.)

A *Magyar Narancs* számára készíték egy cikket, az április elsején megalakuló Magyar Nyelvstratégiai Intézetről.

Ön szerint milyen hiátust pótol az intézet? Mi az, amit eddig az MTA, az egyetemi tanszékek nem tudtak elvégezni az intézet felsorolt feladatai közül?

Én úgy látom, hogy a Kormány egyfajta tanácsadó szervezetet állít föl magának, amihez természetesen joga van. Ráadásul a rendelet (3) szakaszában még hatósági jogköröket is ad neki, ami tanszékek vagy kutatóintézetek esetében nem megszokott. Ezt az is alátámasztja, hogy az intézményt „hivatalnak” nevezi. Mivel itt egy nyilvánvalóan állami intézményről van szó, vonatkozik rá az Alaptörvény X. cikkelye: „Tudományos igazság kérdésében az állam nem jogosult dönteni, tudományos kutatások értékelésére kizárólag a tudomány művelői jogosultak.” A tudomány művelői pedig a Magyar Tudományos Akadémia köztestületében található. Amennyire tudom, az MTA illetékes bizottságát vagy tudományos osztályát ez ügyben nem keresték meg, így azt kell gondolnom, hogy a most létrehozott „hivatal” nem kíván tudományos kutatással foglalkozni.

Szükség van-e rá? Milyen nyelvstratégiára van szükség?

Az intézménynek már a neve is furcsa. Ha ugyanis megalapítanak egy „Magyar Földtudományi Intézetet”, akkor az a földtudomány magyar(országi) vonatkozásaival kell foglalkozzon, ellentétben a képzeletbeli „Magyarföld-tudományi Intézettel”, amelynek vizsgálati tárgya a magyar föld. Következik, hogy a Magyar Nyelvstratégiai Intézet az általános nyelvstratégia magyar(országi) kérdéseit kellene, hogy feladatának tekintse. A rendeletből azonban inkább az tűnik ki, hogy a magyar nyelvre vonatkozó stratégiát kell kidolgoznia. Ebben az esetben a magyar helyesírás jelenleg érvényes szabályai szerint egy „Magyarnyelv-stratégiai Intézetet” kellett volna megalapítani. Megjegyzem, általános nyelvstratégia – szemben a földtudománnyal – nem létezik.

Az alapvető nyelvi tervezés a magyar esetében a nyelvújítás során lezajlott, amikor a nemzeti ébredés időszakában a latin és német hatással szemben kellett fellépni. Ma a magyar nyelv státuszát és használatát csak a határon túli közösségekben fenyegeti veszély, ott valóban szükség van nyelvi tervezésre, de ezt kizárólag az ottani nyelvi intézetekkel összefogva lehet megvalósítani. Tudomásom szerint azonban őket sem keresték meg a határozat megszövegezése előtt, és meg sem említik őket a szövegben.

A mintaként szereplő finnországi nyelvstratégia az ország két hivatalos nyelve (finn és svéd) „együttélését”, valamint a kisebbségi nyelvek, pl. a lapp (számi) használatát taglalja. A helyzet nálunk teljesen más, bár az igaz, hogy a hazai kisebbségek nyelvéről sem történik említés, tehát ez az intézmény nem a magyar(országi) nyelveket érintő stratégiával, hanem kizárólag a magyar nyelvre vonatkozó feladatokkal fog foglalkozni. A neve tehát többszörösen is félrevezető.

Hozzá kell tennem, hogy nagy szükség van például nyelvi tervezésre a magyar siketek jelnyelvének leírásában és standardizációjában is, ami éppen most kezdődött meg a NYTI-ben jelentős pályázati támogatással. De az intézet feladatai között erről sem esik szó.

Jó hatással lesz-e, ha az intézet közigazgatás és a közmédia részére a szakértői állásfoglalásokat tesz, és kidolgozza az új magyar nyelvi tankönyvprogram nyelvészeti szakmai alapjait?

Ez két merőben különböző feladat. Mint mondtam, a Kormánynak joga van és szüksége lehet tanácsadó szervezetekre. Ha úgy gondolják, hogy a hivatalok, jogszabályok nyelve nem közérthető, és a helyzet megváltoztatásához egy állami hivatal szükséges, ám legyen, bár ezt a feladatot a magyar nyelvi tanszékek olcsón el tudnák végezni, a NYTI tanácsadó szolgálata pedig eddig ingyen látta el. Hogy a közmédiában szükség lehet jól vagy jobban artikuláló szereplőkre, az is kétségtelen, de erre például ott van (vagy csak volt?) a Mikrofonbizottság.

A „tankönyvprogram” (egyetlen lesz?) nyelvészeti, valamint gyermekbarát szakmai alapjait a nyelvészeknek a tanárképző intézmények és a gyakorló tanárok együttműködésével kellene kidolgozniuk, ahogyan az eddig már több alkalommal is sikeresen megtörtént. Jellem, bár az NYTI-ben a múltban többször és többen is közreműködtek ilyen tankönyvcsomagok kidolgozásában, ez nem intézményes feladatunk.

Ön szerint az intézet hogyan tudja "örizni a nyelvi gazdagságot"?

Röviden: ez a feladat értelmezhetetlen.

Szükség van-e az infotechnológia területén a magyar nyelvű adatbázisok támogatási elveinek kidolgozására és koordinálásra?

E területen több egyetem, akadémiai kutatóintézet és magáncég együttműködésében kb. két évtizede jelentős kutatások folynak és nemzetközileg is értékelhető eredmények vannak, amelyeket többek között a Nemzeti Innovációs Hivatal és elődszervezetei is támogattak, illetve elismertek. Nem látom azt a hiányt, amit az új intézet e téren betölthetne – kivéve a hathatós anyagi támogatást, nemzetközi tagdíjak kifizetését stb.

Mit gondol, a "magyar nyelvi értékvesztés ellen ható" feladatokról?

Ezt sem értem: hogyan is hat egy feladat bármi ellen? A nyelvi értéket pedig előbb meg kellene határozni, illetve a nyelvi értékvesztést pontos vizsgálatokkal ki kellene mutatni, hogy tudjuk, mi ellen akarunk is tenni bármit. A pontatlan fogalmazás ellen azonban mindenképpen érdemes küzdeni, mint a jelen példa is mutatja.